

Številka: 6223-0004/2024-7
Datum: 15. 10. 2024

Mestna občina Maribor
Sektor za kulturo
Ulica heroja Staneta 1
2000 Maribor

Zadeva: Pripombe in predlogi k Predlogu odloka o razglasitvi spomenikov lokalnega pomena v Mestni občini Maribor

V zvezi s posredovanimi pripombami in predlogi k Predlogu odloka o razglasitvi spomenikov lokalnega pomena v Mestni občini Maribor, vam podajamo obrazložitve za posamezne enote dediščine:

- 1. Kamnica ob Dravi – Stara šola (EID 31047)**, enota predlagana za razglasitev za spomenik lokalnega pomena
- 2. Maribor – Mestno obzidje (EID 1-30459)**, utemeljitev razglasitve dopolnjena s predlaganim tekstom
- 3. Maribor – Železniška postaja (EID: 1-11623)**

Predlagate, da kot soavtorja dodamo tudi Sašo Deva, saj je bil od leta 1945 do upokojitve vodja arhitekturnega biroja Projekt Maribor in ga je vodil na seminarski način. S predlogom se povsem strinjamo in ga bomo upoštevali, saj temelji na arhivskem popisu projektov z osnovnimi podatki in navedbami avtorstva, iz česar ste izpeljali razširjeni seznam Devovega avtorstva.

4. Maribor – Umetnostna galerija (EID 1-06168)

S predlogom, da se kot soavtorja navede tudi Jožeta Požauka, se strinjamo, s predlogom, da se ne navaja več Jaroslava Černigoja, pa se ne moremo strinjati. Pri predlogu v zvezi z Železniško postajo mdr. omenjate, da je Saša Dev delo vodil na seminarski način in da ni vedno podpisan, ste pa citirali drug dokaz, zato smo se s predlogom strinjali, čeprav ni naveden. Prav je, da se ohranjajo enaka merila. Obratno namreč velja domneva, da iz literature razvidno soavtorstvo Jaroslava Černigoja ne more biti kar izmišljeno, saj gre za ugledne avtorje, ki so, domnevno, pred leti, ko je bila generacija obravnavanih avtorjev ali njih sodelavcev še živa in spomin jasen, iz ustnih virov izvedeli, pri katerih projektih je sodeloval tudi Jaroslav Černigoj, pa čeprav ni podpisan. Dodajanje avtorstva na podlagi dokazov, uradnih dokumentov, torej ni sporno, odvzemanje avtorstva, doslej povzetega po zanesljivi literaturi, pa je upravičeno samo, če se predložijo jasni dokazi, (da npr. avtor ni mogel/želel /smel/ sodelovati), ki jih bomo upoštevali.

5. Ohranitev Plečnikove kapelice in premestitev oz. vrnitev inventarja v kapelico

Iz strokovnega vidika se s pobudo povsem strinjamo in jo bomo podprli. Dvonadstropna stavba nekdanjega samostana Družbe Jezusove, ki ni Plečnikova arhitektura, s Plečnikovo kapelo v pritličju, z obstoječim odlokom o varovanju nepremične kulturne dediščine iz leta 1992 ni bila zavarovana. Opozarjamo pa na težavo, ki je prisotna od leta 2008, ko je v veljavi ZVKD-1, ki onemogoča, da bi lahko ZVKDS z vpisom enote v Register kulturne dediščine hkrati dosegel učinkovito takojšnjo pravno varstvo vpisane enote dediščine, razen, če je varovana v okviru prostorskih aktov, na katere pa služba nima vpliva in ki jih občina oziroma država sprejema po povsem drugih prioritetah. Zaradi tega razloga tedaj ni prišlo do vpisa enote dediščine v register, medtem pa je lastnik (Družba Jezusova) brez naše vednosti, po tržni ceni prodal nepremičnino zasebniku, ki je nameraval na istem mestu zgraditi garažno hišo. Samo, če bo vodstvo občine s podporo mestnega sveta (in javne iniciative) uspelo zagotoviti odkup nepremičnine od novih lastnikov, bo razglasitev tudi realno izvedljiva in smiselna. V naslednji fazi bo morala občina kot lastnik nepremičnine zaprositi Mariborsko nadškofijo za možnost odkupa in soglasja za vrnitev celotne Plečnikove opreme kapele v nekdanji samostan. Oprema je v njeni hrambi in lasti, saj so jo na pobudo Družbe Jezusove odstranili iz objekta po prodaji samostana.

6. Umetniške klopi znotraj posameznih predlaganih enot dediščine

Umetniške klopi, ki so postavljene na več lokacijah v mestu in so plod uspešne Zgodbe o klopeh in ljudeh, so premičnine, tako imenovana urbana oprema. Iz tega osnovnega razloga jih ni mogoče uvrstiti v Odlok o razglasitvi nepremičnih spomenikov lokalnega pomena. Prav tako manjka vsaj osnovna časovna distanca od časa nastanka, ki je eden od temeljnih kriterijev za spomeniškovarstveno vrednotenje.

7. Kamnica ob Dravi – Šentpavelski dvor, Nad elektrarno 1

Predlog, da se objekt na naslovu: Nad elektrarno 1, 2351 Kamnica, razglasi kot kulturni spomenik lokalnega pomena v Mestni občini Maribor, smo po proučitvi obstoječe strokovne literature in terenskem ogledu pripravili sledeče mnenje.

V L oblikovana nadstropna stavba stoji na izpostavljeni lokaciji nad glavno cesto, ob elektrarni Mariborski otok. Pokriva jo strma čopasta dvokapnica, krita s klasičnim bobrovcem. Zunanjščina objekta je bila nedavno prenovljena, ohranili so se le primarni gabariti, oblika in naklon strehe, konkavni podstrešni zidec ter osnovne okenske osi. Večje predelave so bile zaznane že v preteklosti: Jože Curk v letu 1968 piše, da ima kamnito zidan objekt moderno zglajeno fasado (Curk, 1968, str. 96), o temeljito prezidani in preurejeni zunanjščini in notranjščini za obdobje devetdesetih let minulega stoletja pa govori tudi Ivan Stopar (Stopar, 1990, str. 30, 31). Najnovejša prenova fasade v letu 2024 je povzročila odstranitev dobro ohranjenega kamnitega grba z letnico 1653, ki se je nahajal na zunanjščini zahodnega trakta in je dokazoval, da je bil objekt nekoč v lasti šentpavelskih benediktincev. ZVKDS je v tej zvezi investitorja pozval, da grb vrne na prvotno mesto ali ga preda v hrambo pristojnemu Pokrajinskemu muzeju Maribor (dopis ZVKDS, št. 6223-0013/2024/2, 17. 9. 2024).

Oba navedena avtorja ugotavljata, da je t. i. Šentpavelski dvor srednjeveškega izvora, pri čemer se sklicujeta na gotske detajle zahodnega trakta, podprtega z južne strani z močnimi podporniki, ki so se ohranili do danes. Ohranjenosti gotskih elementov (portal s posnetim robom v južni fasadi, ki ga omenja že Curk ter gotsko okno s kamnitim okvirom posnetim na ajdovo zrno, ki ga omenja Stopar) predstavnikom ZVKDS zaradi nedostopnosti ni uspelo preveriti.

Šentpavelski dvor, ki je po podatkih iz strokovne literature srednjeveškega izvora, je po drugi svetovni vojni ob družbenih spremembah dobil novo vsebino, kar je privedlo do preoblikovanja njegove notranjščine in zunanjščine. Iz vidika ocenjevanja avtentičnosti in ohranjenosti lahko govorimo o izvirni osnovni gradbeni substanci, prvotni obliki ostrešja ter nespremenjenih gabaritih. Zaradi dolgoletne večstanovanjske namembnosti je gotovo prišlo do obsežnih sprememb v notranjščini. Zlasti pa izstopajo neprimerni novodobni posegi na fasadah (odstranitev grba in preostalih profilacij, neustrezno stavbno pohištvo, sekundarni vhodi in prizidki, novi fasadni elementi infrastrukture, ...). Stavbo, za katero Curk meni, da je bila šentpavelska pristava, in ne

dvor, je v preteklosti dopolnjevalo še nadstropno gospodarsko poslopje, sedaj preurejeno za bivalne namene. Po benediktincih so v 19. in 20. stoletju (do druge svetovne vojne) Šentpavelski dvor posedovale še nekatere druge plemiške rodbine (pl. Kniely, grofje d`Avernas). Celoten ambient nekdanje šentpavelske posesti je danes obdan z novodobnimi stanovanjskimi zgradbami.

Spričo vsega naštetega ZVKDS meni, da po kriterijih vrednotenja kulturne dediščine Šentpavelski dvor v Kamnici ne dosega meril, ki bi ga uvrstila na seznam kulturnih spomenikov lokalnega pomena. Objekt predstavlja kulturno dediščino, ki bo predlagana za vpis v Register kulturne dediščine Slovenije.

Uporabljena literatura:

Curk Jože (1968). Maribor II, Časopis za zgodovino in narodopisje, 39, letnik 1968, Založba Obzorja, Maribor.

Stopar Ivan (1990). Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji: Območje Maribora in Ptujja, 1. knjiga, Partizanska knjiga, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani.

8. Kamnica ob Dravi – Lokacija nekdanjega srednjeveškega gradu Kamnica

Območje z ostalinami je bilo (na osnovi pobude in terenskega ogleda) dne 18.9.2024 vpisano in vrisano v Register kulturne dediščine Slovenije kot registrirano arheološko najdišče **Kamnica ob Dravi - Grad na Lucijinem bregu (EID 1-31060)**. Na terenu so nedvomno prepoznavne preraščene ostaline zidanega pravokotnega objekta in kopa z morebitnimi ostalinami samostojnega stolpa. Ostaline sicer domnevno predstavljajo sledove srednjeveškega grajskega kompleksa Kamnica (castrum Gemz), vendar doslej tod niso bile opravljene nobene arheološke raziskave, ki bi to lahko potrdilo, tj. kakorkoli razkrile in pojasnile sestavo in naravo arhitekturnih ostalin in izkazale drobne najdbe, na osnovi katerih bi lahko dokazali njihovo starost. Zaradi (pre)skopih podatkov, ki ne omogočajo natančnejšega vrednotenja najdišča smo ocenili, da je zaenkrat vsekakor upravičeno njegovo varovanje z varstvenim režimom za registrirana arheološka najdišča v sklopu prostorskih načrtov občine (OPN v pripravi), ne pa (še) kot kulturni spomenik lokalnega pomena.

9. Kamnica ob Dravi –Staro pokopališče (EID: 1-30467)

Utemeljitev razglasitve je popravljena in dopolnjena s predlaganim tekstom.

10. Maribor – Vila Janžekovič, Pionirska ulica 6

V celoti ohranjena prvotna zasnova vile - hiše z vrtom, je kakovosten primer trendov zasnove enodružinskih hiš v času med obema vojnama. Upoštevajoč merila za vrednotenje dosega merilo avtentičnosti in ohranjenosti velik pomen, medtem ko upoštevajoč nekatera ostala merila hiša oziroma vila z vrtom ne dosega najvišjih kriterijev, ki so pogoj za razglasitev za spomenik. Objekt stoji v predmestju v stanovanjskem naselju tipskih individualnih hiš, ki so pretežno iz 60. tih in 70. tih let 20. stoletja. Opravili smo tudi primerjavo z nekaj kakovostnejšimi vilami mestnega jedra iz istega obdobja, ki prav tako nimajo statusa spomenika, saj je zaradi številčnosti istovrstnih enot dediščine potrebna racionalizacija predlogov. Žal tudi zgodovinsko pričevalno merilo, tipološko merilo, razvojno merilo, kulturno-civilizacijsko merilo in merilo izjemnosti ne zadostujejo za razglasitev za spomenik. Ocenjujemo, da se enota ovrednoti kot kulturna dediščina, ki bo varovana v sklopu prostorskih načrtov občine (OPN v pripravi).

11. Maribor - Stanovanjski blok Slovenska 31 33 35 Gospejna 14 16 (EID 1 – 30420)

Pobudo utemeljujete z energetske ustreznostjo objekta, ki naj bi jo omogočil dodatni toplotni ovoj, s čimer se ne strinjamo, saj je mogoče izvesti vse ostale energetske ukrepe, kot tudi notranjo izolacijo. Status spomenika bi omogočil možnost sofinanciranja obnove stavbe s pomočjo razpisov, pri katerih je običajno to nujni pogoj. Obstoječi status objekta namreč v okviru varstvenega režima za mestno jedro in enoto kulturne dediščine že doslej določa varovanje avtentične fasade, vendar ima manjše možnosti za pridobivanje sredstev pri razpisih. ZVKDS meni, da je mogoče energetske ustreznost objekta zagotoviti tudi s sanacijo, ki uvaja druge energetske ukrepe in ohranja obstoječ zunanji ovoj.

12. Maribor- poslovna stavba SDK (EID 1-07534)

Zahvaljujemo se za pobudo. Pobudo utemeljujete z dejstvi, da mora naročnik zagotavljati ustrezno dostopnost za funkcionalno ovirane osebe, varnost objekta z ločevanjem javne od poslovne funkcije objekta in energetska ustreznost. ZVKDS po presoji kolegija in pristojne strokovne skupine meni, da je mogoče naštetu zagotoviti tudi s sanacijo, ki ohranja obstoječ zunanji ovoj. Pobudo utemeljujete z energetska ustreznostjo objekta, ki naj bi jo omogočil dodatni toplotni ovoj, s čimer se ne strinjamo, saj je mogoče izvesti druge energetske ukrepe. Status spomenika bi mdr. omogočil možnost sofinanciranja obnove stavbe s pomočjo razpisov, pri katerih je običajno to nujni pogoj. Obstoječi status objekta namreč v okviru varstvenega režima za mestno jedro in enoto kulturne dediščine omogoča varovanje avtentične fasade, vendar ima manjše možnosti za pridobivanje sredstev pri razpisih.

13. EID: 1-00434 Ime: Maribor – Hutterjev blok

S predlogi se strinjamo in jih bomo upoštevali, z izjemo enega. Predlagate namreč, da kot soavtorja ne navajamo več Jaroslava Černigoja. S predlogom se ne moremo strinjati. Pri predlogu v zvezi z Železniško postajo omenjate, da je Saša Dev delo vodil na seminarski način in da ni vedno podpisan, ste pa citirali drug dokaz. S predlogom smo se strinjali. Obratno pa prav tako velja domneva, da iz literature razvidno soavtorstvo Jaroslava Černigoja ne more biti kar izmišljeno, saj gre za ugledne avtorje, ki so, domnevno, pred leti, ko je bila generacija obravnavanih avtorjev ali njih sodelavcev še živa in spomin jasen, iz ustnih virov izvedeli, pri katerih projektih je sodeloval tudi Jaroslav Černigoj. Dodajanje avtorstva na podlagi dokazov torej ni sporno, odvzemanje avtorstva, doslej povzetega po zanesljivi literaturi, pa je upravičeno samo, če se predložijo jasni dokazi, (da npr. avtor ni mogel/želel /smel/ sodelovati), ki jih bomo upoštevali.

14. Maribor- Hiša arhitekta Saše Deva na parc. št. 1137 k.o. Maribor grad

Predlagate, da se objekt vpiše v Register kulturne dediščine (register nima lokalnega pomena, ampak je generalen, za območje vse Slovenije). Ta objekt se nahaja znotraj območja urbanističnega spomenika Maribor – Mestno jedro (EID: 1-00424). Objekt bo po izvedeni evidenci lahko vpisan v register kulturne dediščine, ne bo pa predlagan za spomenik lokalnega pomena, saj po merilih vrednotenja ne dosega potrebnih točk. Prav tako izpostavljamo, da je v register vpisana večina Devovega opusa na območju MOM in da bi razglašanje večjega števila spomenikov istega avtorja pomenilo nesorazmerno vrednotenje v odnosu do drugih avtorjev arhitekture 20. stoletja v Mariboru.

15. EID: 1-07522 Ime: Maribor - Hiša Ulica heroja Šlandra 9

Predlagate, da se objekt vpiše v Register kulturne dediščine (register nima lokalnega pomena, ampak ga vodi MK za območje vse Slovenije). Ta objekt se nahaja znotraj območja urbanističnega spomenika Maribor – Mestno jedro (EID: 1-00424). Prav tako pa je obravnavana stavba že vpisana v Register kulturne dediščine Slovenije pod številko EID: 1-07522, ime: Maribor - Hiša Ulica heroja Šlandra 9. Krajši opis v registru navaja tudi avtorja in letnico izgradnje: Trinadstropna večstanovanjska hiša pravokotnega tlorisa je bila zgrajena po načrtih Saše Deva leta 1937. Fasada je členjena z vzorcem vertikalnih in horizontalnih črt, ki obrobijo okna. Omenjate, da je »v izvorni obliki obnovljena tako fasada objekta kot notranje stopnišče, kljub temu, da objekt ni spomeniško zaščiten.« Veseli nas, da je opaziti, da je obnova ohranila izvorno obliko, kar je posledica navedene dvojne kulturnovarstvene zaščite. Prav iz tega razloga je obnova potekala na podlagi pridobljenega obveznega kulturnovarstvenega soglasja ZVKDS OE Maribor in strokovnega nadzora iste službe.

16. Maribor-soseska S23 (EID KD 1-30251)

Upoštevali bomo utemeljitev pobude in poskrbeli, da bodo imeli stanovanjski bloki sošeske možnost kandidiranja za nepovratna sredstva s strani Ministrstva za kulturo RS ali MOM, tem kriterijem mora ustrezati vrsta dediščine. Zavedamo se problematike dotrajane toplotne izolacije, in da obnova ni izvedljiva na način, da se obdrži obstoječa pločevina in podkonstrukcija. Iz izkušenj z obnovo primerljivega bližnjega objekta bomo v opisu in varstvenem režimu orisali specifično problematiko varovanja z rekonstrukcijo dotrajane originala pod pogojem, da se obnova ustrezno sofinancira. V kolikor etažni lastniki ne bodo mogli financirati avtentične sanacije fasade zaradi dokazljivo nesorazmerno višjih stroškov od običajne energetske sanacije in ne bodo uspešni pri pridobivanju sofinancerskih sredstev, ne bomo vztrajali pri tej zahtevi.

17. Maribor - Univerzitetna knjižnica Maribor (EID: 1-30419)

V opis same knjižnice bomo dodali tako Maistrovo kot knjižnico Janka Glaserja, vendar to ne bo zagotovilo varstvenega statusa, ki ga predlagate, namreč v zvezi z zbirkami predmetov v zasebni lasti, ki so pomemben pričevalec mestne zgodovine, duhovne podobe in kulturne podobe Maribora, predlagamo, da se posvetujete s pristojnimi institucijami in Ministrstvom za kulturo, saj naša služba v skladu z ZVKD-1, ki ga omenjate, ni pristojna za razglasitev materialne premične kulturne dediščine v javni ali zasebni lasti, ki ima lastnost kulturnega spomenika lokalnega pomena.

18. Odgovor na sklope pripomb Društva arhitektov Maribor

Sklop 2:

- EID 1 - 30412 Maribor Avtobusna postaja**
- EID 1 - 30417 Maribor Carinarnica**
- EID 1 - 01411 Maribor Dom političnih organizacij**
- EID 1 - 30410 Maribor Dvorana Tabor**
- EID 1 - 06188 Maribor Gledališče**
- EID 1 - 02379 Maribor Hiša Cankarjeva 16**
- EID 1 - 030469 Maribor Hiša Glavni trg 25**
- EID 1 - 00432 Maribor Hiša Jurčičeva 4**
- EID 1 - 00433 Maribor Hiša Tyrševa ulica 2**
- EID 1 - 07524 Maribor Mestna in meščanska šola**
- EID 1 - 30421 Maribor Osnovna šola Tabor 1**
- EID 1 - 07534 Maribor Poslovna stavba SDK**
- EID 1 - 30418 Maribor Poslovno trgovska hiša Trim**
- EID 1 - 07536 Maribor Stanovanjska bloka Metuljček**
- EID 1 - 16709 Maribor Stanovanjski blok Jemčev vrt**
- EID 1 - 30420 Maribor Stanovanjski blok Slovenska 31 33 35 Gospejna 14 16**
- EID 1 - 07552 Maribor VEKŠ**
- EID 1 - 30414 Maribor Zavarovalnica Maribor**
- EID 1 - 30413 Maribor Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca**
- EID 1 - 16272 Kamnica Kopališče Mariborski otok**
- EID 1 - 30437 Maribor MTT**

Sklop 3:

- EID 1 - 30251 Maribor sošeska S23**
- EID 1 - 00429 Maribor delavska kolonija**
- EID 1 - 00448 Maribor železniška kolonija**
- EID 1 - 06413 Maribor spomeniško območje Tabor**

Predlagate, da se objekti, naštetih v Sklopu 2, ne razglasijo za spomenike lokalnega pomena. V obrazložitvi razlogov za pobudo ni obravnavan vsak objekt z ureditvijo okolice posebej, pač pa

so za celoten seznam z enim samim stavkom navedeni skupni razlogi proti zaščiti za kulturne spomenike lokalnega pomena, saj naj bi status spomenika pomenil »*nezmožnost prenove v gradbeno tehničnem, arhitekturno oblikovalskem, urbanistično oblikovalskem in kontekstualnem smislu, hkrati pa naj bi šlo za objekte, ki bodo neizogibno potrebovali vsebinske posodobitve, ki ne bodo zgolj površinske.*« Ne vidimo razlogov, zakaj naj objekti ne bi bili zaščiteni in zakaj naj bi status spomenika dejansko pomenil nezmožnost prenove v gradbeno tehničnem, arhitekturno oblikovalskem, urbanistično oblikovalskem in kontekstualnem smislu, saj je to bistvo obnove in prenove, hkrati pa naj bi šlo za objekte, ki bodo neizogibno potrebovali vsebinske posodobitve, ki ne bodo zgolj površinske, kar je prav tako običajna praksa.

Mnenje DAM se osredotoča na problematiko težavnosti revitalizacije tovrstnih objektov v primeru razglasitve, pri čemer je potrebno izpostaviti, da že obstoječi varstveni režim za našete enote dediščine investitorje obvezuje, da si tako v primeru predvidenih gradbenih kot investicijsko vzdrževalnih del, pridobijo kulturnovarstvene pogoje in soglasje ZVKDS. Ni jasno utemeljena razlika, zakaj naj bi torej prav predvideni status spomenika prenovo obstoječih enot dediščine toliko zaostрил, da ne bi bila več smiselna. V predlogu pogrešamo razloge, zakaj so našeti objekt problematični, medtem ko vsi ostali niso, čeprav pri revitalizaciji vsakega spomenika, ne glede na čas nastanka, prihaja do običajnih pristopov prenove v gradbeno tehničnem, arhitekturno oblikovalskem, urbanistično oblikovalskem in kontekstualnem smislu.

Potrebno je izpostaviti izjemno pomemben vidik, ki ste ga spregledali in ki zadeva ne le izpostavljene dolžnosti ampak pridobljene pravice lastnikov objektov in območij, za katere predlagamo status spomenika. Slednji bi namreč lastnikom omogočil možnost sofinanciranja obnove s pomočjo razpisov, pri katerih je običajno to nujni pogoj. Obstoječi dediščinski status objektov namreč v okviru varstvenega režima za mestno jedro in za posamično enoto kulturne dediščine omogoča varovanje avtentičnosti, vendar ima manjše možnosti za pridobivanje sredstev pri razpisih za sofinanciranje obnove. Torej, že obstoječi varstveni režim za našete enote dediščine investitorje obvezuje, da si tako v primeru predvidenih gradbenih kot investicijsko vzdrževalnih del, pridobijo kulturnovarstvene pogoje in soglasje ZVKDS. A jim ne omogoča spomenikom enakovredne kandidature pri razpisih (razpis ministrstva, občine ali evropska kohezijska sredstva). Zato je nujno potrebno lastnike objektov, za katere status spomenika predlagamo, seznaniti s tem dejstvom saj gre tudi za pridobivanje dodatnih pravic, ne zgolj restrikcije, kot je razumeti splošno utemeljitev predloga DAM.

V okviru utemeljitve za Sklop 3 DAM ugotavlja, »*da so razvojne težave naslednjih predlaganih stavb in območij bistveno večje kot je pomanjkanje varovanja in predlaga, da se prav tako ne razglasijo za kulturne spomenike lokalnega pomena, saj se njihove težave samo s spremembo statusa ne bodo razrešile, ampak kvečjemu zaostřile.*« Očitno je prišlo do pomote, razen v enem primeru, ne gre za spremembo statusa, pač pa zgolj za ohranjanje dolgoletnega spomeniškega statusa območij iz zadnjega odloka. Vsekakor se strinjamo z mnenjem, da si vsi našeti kompleksi zaslužijo takojšnjo akcijsko obravnavo. Menimo, da je samo participacija različnih subjektov in pobud uspešna receptura v prihodnje. V kolikor občina teh območij ne bi ponovno razglasila, in bi od njih dvignila roke, bi seveda to pomenilo defetizem.

Zadevajoč zaščito avtorskega opusa arhitekta Saše Deva, je ta že doslej bil dobro zaščiten, še bolj pa naj bi bil v prihodnje. Strokovne podlage za razglasitev so nastajale predvsem do leta 2016, občini smo jih predali do leta 2017, kar pomeni, da novejših raziskav medtem, ko smo čakali na odziv občine, v dokument, ki je bil že oddan, nismo vnašali. Zato se zahvaljujemo avtorjema dragocenih študije in razstave ter pobudnikom za strokovno utemeljene dopolnitve, ki jih bomo karseda upoštevali. Edini »nevaren« teren so odločitve o izbrisu imen iz seznama avtorjev, ker niso podpisani na načrtih. Mnogokrat se iz raznovrstnih razlogov niso podpisali, a so drugi, tudi ustni viri tisti, ki so merodajni. Tako smo dolžni preveriti, zakaj je prišlo do napačnih navedb avtorstva. Še posebej pri tandemih, kakršen je bil tudi tandem Černigoj Dev, je potrebno v skladu z umetnostnozgodovinskim pristopom paziti, da zaradi prezgodovinjjenja ne bo prišlo do pozabe Černigojevega avtorskega deleža, ki po mnenju stroke, tudi mariborskih arhitektov, nikakor ni bil manj izjemen kot Dev. Na seznamu enot, za katere DAM predlaga, da se ne razglasijo za spomenik, je tudi stavba EID 1 - 02379 Maribor Hiša Cankarjeva 16. Po drugi strani član DAM, arhitekt Stojan Skalicky, ki je avtor študije in razstave opusa Saše Deva, in katerega prilogo dodajate, soglaša, da se ta ista hiša, ki smo jo uvrstili med spomenike,

preimenuje iz EID 1 - 02379 Maribor Hiša Cankarjeva 16 v Večstanovanjska hiša Draga Paljage. Z njegovim predlogom se vsekakor strinjamo.

Spomeniška služba mora upoštevati uravnoteženost pri varovanju avtorskega opusa različnih avtorjev in usmeritev in prav tako tudi uravnoteženost pri izboru posamičnih, današnjemu okusu bolj ali manj ljubih, slogovnih obdobij. Poleg dragocene raziskave Devovega opusa bi bilo potrebno izobraževalne in druge raziskovalne ustanove ter društva spodbuditi k preučevanju ostalih mariborskih avtorjev arhitekture 20. stoletja in njihovih zaslug za urbani razvoj Maribora. Od DAM smo sicer pričakovali konkretne pobude za zaščito kapitalnih objektov avtorjev, ki so močno zaznamovali tudi aktivnost društva, a žal se predlaga nasprotno. Poleg izjemnega angažmaja za avtorski opus enega arhitekta, aktivnega največ do srede 20. stoletja, pogrešamo mnenje DAM, ki bi izkazovalo objektivno ravnovesje med (avtorsko in časovno raznovrstnimi) predlogi za zaščito na eni strani in pa podanimi predlogi proti zaščiti po drugi strani.

Slednji naj bi bili, upoštevajoč spomeniško zaščito, pri vsakem predlogu posebej utemeljeni s pomočjo podrobnih arhitekturnih argumentov, ki pa jih pogrešamo. Tako slovenska kot evropska zakonodaja in mednarodne konvencije namreč že dolga leta prepoznavajo pomen arhitekturne dediščine v smislu pravno formalnih vzvodov in finančnih spodbud, ki omogočajo ohranjanje izjem, kar spomeniki v celotnem stavbnem fondu tudi so in se jim prenova v gradbeno tehničnem, arhitekturno oblikovalskem, urbanistično oblikovalskem in kontekstualnem smislu prilagaja. Zato nas toliko bolj čudi, zakaj se je na seznamu znašla tudi OŠ Tabor I, ki predstavlja zgledni primer pred kratkim izvedene energetske sanacije v avtentični materialnosti in podobi in ki je dokaz, da spomeniška zaščita ne izključuje prenove v gradbeno tehničnem, arhitekturno oblikovalskem, urbanistično oblikovalskem in kontekstualnem smislu.

V uvodnem delu pripomb DAM je zaznati že poznan in priročen večvrednostni predsodek, da se zaposleni na ZVKDS, ne glede na stopnjo in vrsto izobrazbe, ne spoznamo na arhitekturo in urbanizem, domnevno, ker ju ne soustvarjamo? Ali res? Pri tem se pozablja, če si pomagamo s primerjavo, da so tudi uspešni odvetniki zelo sposobni posamezniki, ki bi zlahka naredili kariero arhitekta, zdravnika ali inženirja, a so se odločili zastopati pravice drugih. Odločitev za poslanstvo konservatorskega poklica ne pomeni a priori pomanjkanja tehničnega znanja in kreativne potence ter stika z realnostjo, temveč pomeni zavestno odločitev za varovanje dosežene stopnje kulturno civilizacijskega napredka in na podlagi modelov vrednotenja objektivne presoje kakovostnega oblikovanja prostora, ne glede na čas nastanka in ideološke predsodke. Tudi pogojevanje varovanja je sooblikovanje novega ob upoštevanju spomeniške kreacije, ki mora ostati. Konservatorska služba ZVKDS od članov DAM pričakuje, da bodo format spomenika, v okviru katerega je mogoče prenavljati in ustvarjati, dojeli kot izziv in ne le restrikcijo. Prav tako pričakujemo, da se bo članstvo zavzelo za dosežke svojih predhodnikov in predlagalo zaščito arhitekture in urbanizma. Nastajajoči odlok bo, če sodimo po doslejšnjem, po vsej verjetnosti krojil usodo doslejšnje mariborske urbanističnoarhitekturne umetnosti za naslednjih 30 let. Ali res želimo izgubiti arhitekturo z dragocenimi interierji ter urbane ureditve naših arhitektk in arhitektov? Ali si član-ica DAM ne želi in od društva ne pričakuje, da bo aktivno pristopilo k varovanju njene, njegove najboljše realizacije? Svoboda pri prenovi brez omejitev je praktična pozicija, vendar pomeni, da bo taka usoda – karma, ob naslednji prenovi brezkompromisno doletela tudi avtorja prenove samega. Ali ne gre za pomanjkanje medgeneracijske stanovske pripadnosti, samozavesti, samozavedanja? Ali želimo kot družba samodestruktivno izbrisati arhitekturno avtorstvo in mu ne omogočiti ohranitve? Od DAM bi pričakovali korekcije seznama spomenikov z alternativnimi pobudami ali utemeljitvijo, zakaj so nekatere arhitekture slabe, povprečne, druge pa smo po krivici spregledali. Toda društvo ni podalo nobenega predloga po obdobju med obema vojnama!? In nobenega drugega avtorja razen Saše Deva. Taka pozicija žal daje vtis, da DAM dojema novejšo arhitekturo kot utilitarni oblikovani odvod gradbeništva, ki naj bi se ga ob vsaki prenovi poljubno preoblikovalo? Takšen odnos do grajenih ostankov preteklosti je vladal v času pred sredo 19. stoletja. ko se je začela intenzivnejša institucionalizacija spomeniškega varstva. Tako se zdi, da DAM moti osnovna ideja varovanja? Ali zgolj varovanja arhitekture po 2. svetovni vojni? Zanimajo nas globlji razlogi za takšno stališče. Po eni strani priročno, a žal a priori diskriminatorno, menite, da konservatorji (očitno še posebej umetnostne zgodovinarke) niso kos razumevanju arhitekture in urbanizma, po drugi pa, razen splošnih

pripomb, ne pokažete vzorov ki bi jih lahko cenili še zanamci, zato žal dvomimo, da posredovano mnenje DAM odraža dejansko stališče večine članov in članic, s katerimi že dolga leta dobro sodelujemo.

Pripravili:

Lilijana Medved, prof. zgodovine in dipl. etnolog, konservatorska svetovalka

Dr. Eva Sapač, univ.dipl.um.zgod, konservatorska svetnica

Alenka Zupan, univ.dipl.um.zgod, konservatorska svetnica

Suzana Vešligaj, univ.dipl.etnologinja, konservatorska svetovalka

Mihela Kajzer, univ.dipl. arheol., konservatorska svetnica

Vodja območne enote
Svjetlana Kurelac